

Prefiguraatiosta ja yhteiskunnallisen muutoksen strategioista

Mari Kuukkanen: Anarkistien keinot ja päämäärät. Tutkimus suomalaisesta anarkistiliikkeestä 2010-luvun alussa. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2018, 250 s.
ISBN 978-951-513-299-4

Anarkismin poliittisen filosofian ja sen käytänteiden tutkimusta ei ole Suomessa har-

rastettu kovinkaan aktiivisesti. Aktivistipiireissä on kyllä jonkin verran kehitelty anarkistista teoriaa, mutta akateeminen tutkimus on ollut satunnaisempaa. Kuten Mari Kuukkanen väitöskirjansa johdatoluvussa itsekin toteaa (s. 12), hänen tutkimuksensa *Anarkistien keinot ja päämäärät. Tutkimus suomalaisesta anarkistiliikkeestä 2010-luvun alussa* on osaltaan tarkoitettu korjaamaan tätä vajetta. Tässä Kuukkanen onnistuikin. Kyseessä on huolellinen ja tärkeä tutkimus, jolta olisi kuitenkin kaivannut hieman systemaattisempaa prefiguratiivisen strategian vertailua erilaisiin yhteiskunnallisen muutoksen teorioiden peruslinjoihin.

Luen Kuukkasen sosiologian alan väitöskirjaa ensisijaisesti filosofisesti orientoituneena utopiatutkijana. Tästä näkökulmasta katsottuna Kuukkasen väitöskirja toimii erittäin hedelmällisenä keskustelukumppanina. Omasta näkökulmastani katsoen jo Kuukkasen väitöskirjan otsikko ”Anarkistien keinot ja päämäärät” kielii jo tietystä utooppisuudesta. Otsikko heijastelee väitöskirjalle keskeisen käsitteen, *prefiguraation* problematiikkaa. Prefiguraatiolla tarkoitetaan anarkistisessa poliittisen ajattelun traditiiossa ajatusta keinojen ja päämäärien tavoitellusta yhteensopivuudesta yhteiskunnallisessa toiminnassa.

Eräässä mielessä prefiguratiivisuudessa on kyse pyrkimyksestä elää anarkistinen utopia todeksi tässä ja nyt. Yhteiskunnallisessa toiminnassa käytettyjen keinojen täytyy ennakoita tavoiteltavia päämääriä nykyisyydessä. Yksilöetiikan teoriatasolla prefiguraatio vihjailee hyve-etiikasta, jossa moraalisuus kytketään toimijan luonteeseen, hänen käyttäytymiseensä sekä hänen intentioihinsa. Prefiguratiivisuuden kuuluu myös ajatus siitä, että keinot ovat osaltaan myös luomassa päämääriä. Prefiguratiiviselle *praxikselle* ei ole olemassa vain yhtä *telosta*, vaan erilaiset käytännöt luovat päämäärien moninaisuuden. Jokainen näistä päämääristä voidaan ymmärtää vain suhteessa prefiguratiivisten käytäntöjen kehittyviin traditioihin.

Tästä prefiguraation näkökulmasta Kuukkanen lähestyy anarkismin historiaakin. Niin anarkosyndikalistit, tolstoilaiset pasifistit kuin Espanjassa 1930-luvulla kaksoisvaltaa toteuttanut CNT-FAI:kin tulevat ymmärrettäväksi juuri prefiguraation käsitteen kautta. Sama koskee Kuukkasen väitöskirjassa myös monia uusia yhteiskunnallisia liikkeitä, joiden ”käytännöissä korostuivat suora ja osallistava demokratia ja horisontaalinen järjestäytyminen” (s. 24). Prefiguraation

ihanne korostuu läpi anarkistisen ajattelun ja toiminnan historian. Tämän ihanteen ympärille myös anarkistisen liikkeen itseyttäminen ja kollektiivinen identiteettikin ainakin suurelta osin rakentuvat.

Tutkimuksessaan Kuukkanen keskittyy ennen muuta rajanvedon vaikutuksiin suomalaisen anarkistiliikkeen kollektiivisen identiteetin muodostumisessa. Näitä rajanvetoja anarkistiliikkeet ovat tehneet erityisesti suhteessa (puoluepoliittiseen) vasemmistoon ja suhteessa reformismiin – tai ”maltillisuuteen”. Melko johdonmukaisesti nämä rajanvedot on tehty yllämainitun prefiguraatioperiaatteen pohjalta. Vaikka anarkismia on usein kutsuttu ”äärivasemmistoksi”, ei sen yhdistäminen vasemmistolaisuuteen ole kuitenkaan ongelmallista. Yhtäältä anarkistit ovat usein assosioineet määreen ”vasemmistolaisuus” parlamentarismiin ja istumajärjestykseen eduskunnassa. Erityisesti Suomessa vasemmistolla on ollut vahva kytkös puoluepolitiikkaan. Parlamentarismiin kielteisesti suhtautuvina anarkistit eivät tietenkään tällaista määrettä halua omaksua. Toisaalta anarkistien keskuudessa termi ”vasemmistolaisuus” on nähty myös varsin epämääräisenä sanana, joka väljyydessään tuntuu menettävän kaiken merkityksensä.

Reformismia koskeva rajanveto liittyy sen sijaan anarkisteilla parlamentaarista vasemmistoa enemmän kansalaisyhteiskunnan toimijoihin. Suoraa demokratiaa ja ”reilua kaupaa” vaativat toimijat nähdään anarkistien katsannossa enimmäkseen kivojen ideoiden edistäjinä mutta kuitenkin ongelmallisina suhteessa anarkistien omiin ihanteisiin. Suora demokratiakin on edelleen kytköksissä valtioon, minkä vuoksi sitä ei voi pitää riittävänä. Anarkistit kun pyrkivät prefiguroimaan utopiaansa jo tässä-ja-nyt. Anarkisteille on usein yhden-tekevää se, onko reformististen tavoitteiden takana syvempiä tavoitteita vai ei, oleellista on vain se, näkyvätkö tavoitellut päämäärät jo niissä keinoissa joilla päämääriä tavoitellaan. Kun pyritään valtiottomaan utopiaan, on riippumattomuus valtiosta jo lähtökohta keinojenkin kohdalla.

Vaikka prefiguraation merkitys tulee anarkistiliikkeen kohdalla selväksi, olisi Kuukkanen väitöskirjan teoreettisille linjauksille kuitenkin tehnyt hyvää anarkististen strategioiden systemaattisempi vertailu toisenlaisiin yhteiskunnallisen muutoksen strategioihin. Tähän apua olisi saatu Erik Olin Wrightin teoreettisesta työstä. Niin sanottuja ”todellisia utopioita” tutkineen Wrightin mukaan yhteiskunnalliselle muutokselle voidaan

nähdä kolme keskeistä strategiaa: raottava (*interstitial*), symbioottinen (*symbiotic*) ja rikkova (*ruptural*) (ks. esim. Wright 2010, *Envisioning Real Utopias*, London/New York: Verso, 303–304). Viimeisellä strategialla Wright viittaa sellaisen yhteiskunnallisen transformaation logiikkaan, jossa pyritään luomaan tiukka katkos suhteessa nykyiseen yhteiskuntaan hajottamalla olemassaolevat instituutiot. Näiden instituutioiden tilalle rakennetaan instituutioiden tuhoamisen jälkeen uusia, vaihtoehtoisia instituutioita. Tämän strategian arkkityyppi voidaan tavata esimerkiksi Pariisin kommuunin kaltaisissa historiallisissa tapahtumissa. Symbioottisella strategialla Wright puolestaan tarkoittaa perinteistä sosialidemokraattista pyrkimystä käyttää valtiota asteittaisiin mutta melko kokonaisvaltaisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Symbioottista strategiaa voidaankin pitää reformismina.

Näistä strategioista viimeinen, ”raottava” (*interstitial*) strategia on Wrightin mukaan suoraan yhdistettävissä anarkismiin. Raottavalla strategialla Wright tarkoittaa sellaista strategiaa, jossa yhteiskunnalliset liikkeet pyrkivät rakentamaan olemassaolevalle yhteiskunnalle vaihtoehtoja valtion ulkopuolelle. Tyypillisesti juuri tämän suuntainen strategia on myös anar-

kismille ominainen. Kuten mainittua, kilpailevista strategioista erityisesti reformistinen strategia on ollut anarkistien kritiikin kohteena. Kuten Kuukkanen (s. 66) suomalaisista anarkisteista kirjoittaa, anarkistien suosima prefiguraatiivisuuden idea ajaa anarkistit näkemään kaikki reformeja ajavat toimijat itsensä suhteen ”toisiksi”, pahimmillaan vastustajiksi.

Kuukkanen selittää tämän eronteon roolin anarkistien identiteetin muodostamisessa sinänsä loistavasti, mutta itse haluan kiinnittää huomiota eronteon käsitteelliseen puoleen. Anarkistien rajanveto suhteessa reformismiin näyttäisi nojaavan reformien ja reformismin väliseen käsitteelliseen sekaannukseen. Siinä missä reformilla tarkoitetaan yksittäistä yhteiskunnallista uudistusta, viittaa reformismi juuri strategiaan, jossa yhteiskunnan kokonaisvaltainen uudistaminenkin rakentuu viimekädessä näiden yksittäisten uudistusten varaan. Yksittäisen reformin ajaminen ei vielä tarkoita sitoutumista reformistiseen strategiaan. Reformit voivat toimia yhteiskunnallisen liikkeen kannalta toimintamahdollisuuksia lisäävinä.

Tämän käsitteellisen eronteon Kuukkanenkin (ainakin implisiittisesti) tiedostaa (s. 188–189) viitatessaan André Gorzin

(1968, "Reform and Revolution", *Socialist Register*, Vol. 5, 111–143) "ei-reformistisen reformin" ideaan, joka voidaan tulkita ainakin osittain yhteensopivaksi anarkistisen prefiguraatioperiaatteen kanssa. Raottava strategia voidaan yhdistää symbioottiseen strategiaan ainakin yksittäisten reformien osalta. Raottavalle strategialle on merkitystä se, millaisia reformeja saadaan aikaiseksi valtiollisen politiikan tasolla. Toisaalta juuri anarkistien edustama raottava strategia voi tehdä myös reformeista radikaalimpia, mikäli aloite reformeista saataisiin anarkistien käsiin. Kuten Kuukkanen kirjoittaa: "Anarkisteilla voisi [...] olla annettavaa reformikamppailuihin juuri siitä syystä, että heille järjestelmänmuutos on erityisen keskeinen tavoite, eli he voisivat ylläpitää reformikamppailujen radikaaliutta." (s. 202) Juuri tämänkaltaisia ajatuskulkuja olisi toivonut kehiteltävän väitöskirjassa hie- man systemaattisemmin.

Kuukkanen väitöskirja on terve- tullut lisäys akateemisen anarkismitutkimuksen toistaiseksi varsin pienelle saarekkeelle. On toivottavaa, että se tulee lisäämään eritoten yhteis- kuntatieteellistä kiinnostusta anarkismia kohtaan. Usein väärinymmärrettynä ilmiönä yhteiskunnassamme anarkismi tarvitsee kriittistä akateemista erittelyä, jotta voimme käydä

siitä minkäänlaista järkevää julkista keskustelua. Varsin marginaalisenakin ilmiönä anarkismi palaa toistuvasti suomalaisen yhteiskunnalli- seen keskusteluun, mutta aina väärinymmärrettynä ja aivan toisenlaisiin yhteiskuntaa muuttaviin liikkeisiin virheel- lisesti samastettuna. Juuri näiden sekaannusten välttämiseksi sekä akateeminen tutkimus että sen kommunikoiminen muu- le yhteiskunnalle on tärkeää. Kuukkanen väitöskirja on tälle keskustelulle oiva pohja.

Keijo Lakkala